

**MISEL O SAMOSTOJNI
IN NEODVISNI
SLOVENIJI MED
SLOVENSKO
EMIGRACIJO**

Znanstveni posvet

Ljubljana, 15. junij 2022

Znanstveni posvet

**MISEL O SAMOSTOJNI IN
NEODVISNI SLOVENIJI MED
SLOVENSKO EMIGRACIJO**

**Slovenska matica
Kongresni trg 8, Ljubljana
15. junij 2022**

Znanstveni posvet
MISEL O SAMOSTOJNI IN NEODVISNI SLOVENIJI MED
SLOVENSKO EMIGRACIJO
Programska knjižica
Ljubljana, 15. junij 2022

Izdal in založil: Študijski center za narodno spravo, 2022
Zanj: dr. Tomaž Ivešič

Uredila: Marta Keršič
Naklada: 60 izvodov

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

321.011(497.4)(082)
314.151.3-054.72(=163.6)(082)

MISEL o samostojni in neodvisni sloveniji med slovensko emigracijo
(posvet) (2022 ; Ljubljana)

Misel o samostojni in neodvisni sloveniji med slovensko emigracijo :
znanstveni posvet : Ljubljana, 15. junij 2022 : [programska knjižica] /
[uredila Marta Keršič]. - Ljubljana : Študijski center za narodno spravo,
2022

ISBN 978-961-7120-05-9
COBISS.SI-ID 110113

KAZALO

Vsebina

PROGAM POSVETA	5
Uvod	7
POVZETKI REFERATOV	9
Simon Malmenvall, Misel o samostojni Sloveniji in arhiv Studia slovenica	9
Tamara Griesser Pečar, Prizadevanje Cirila Žebota za zedinjeno in suvereno slovensko državo.....	10
Andrej Fink, Nekaj podatkov o idejnih prizadevanjih za slovensko državnost v politični emigraciji	12
Ivo Jevnikar, Misel o slovenski državi med političnimi begunci v Trstu	14
Ana Šela in David Hazemali, Spremljanje idej o slovenski samostojnosti med slovensko emigracijo v Zvezni republiki Nemčiji v sedemdesetih letih s strani Službe državne varnosti.....	16
Helena Janežič, Nukov D fond in osamosvojitvena misel...	18
Neža Strajnar, Odzivi emigrantskega časopisja med leti 1990–1992 na uresničevanje samostojne in neodvisne Slovenije	21

PROGRAM POSVETA

9.00–9.15

ZBIRANJE

9.15–9.30

UVODNI NAGOVOR

Tomaž Ivešič, direktor Študijskega centra za narodno spravo

9.30–11.00

PRVI PANEL in RAZPRAVA

Simon Malmenvall, Misel o samostojni Sloveniji in arhiv Studia slovenica

Tamara Griesser Pečar, Prizadevanje Cirila Žebota za zedinjeno in suvereno slovensko državo

Andrej Fink, Nekaj podatkov o idejnih prizadevanjih za slovensko državnost v politični emigraciji

Ivo Jevnikar, Misel o slovenski državi med političnimi begunci v Trstu

11.00–11.30

ODMOR

11. 30–12. 45

DRUGI PANEL in RAZPRAVA

Ana Šela, David Hazemali, Spremljanje idej o slovenski samostojnosti med slovensko emigracijo v Zvezni republiki Nemčiji v sedemdesetih letih s strani Službe državne varnosti

Helena Janežič, Nukov D fond in osamosvojitvena misel
Neža Strajnar, Odzivi emigrantskega časopisja med leti 1990–1992 na uresničevanje samostojne in neodvisne Slovenije

Uvod

V razvoju ideje o neodvisnosti Slovenije pri izseljencih, ki so bili po koncu druge svetovne vojne zaradi ideološkega nasprotovanja komunizma in ohranitve lastnega življenja prisiljeni zapustiti domovino, govorimo o kontinuiteti, ki so jo izseljenci prinesli iz domovine in se je v emigraciji razvijala in dopolnjevala. V tem pogledu je bila oblikovana in jasno izražena mnogo prej kot v matični domovini in je s svojim vplivom veliko prispevala k odločitvi za plebiscit o samostojnosti in neodvisnosti, razglasitvi samostojne države Slovenije in mednarodnem priznanju mlade države. Med begunci je bilo veliko število intelektualcev in vodij predvojnih demokratičnih strank, kar je še dodatno vplivalo na oblikovanje več različnih političnih misli glede prihodnjega državnega statusa Slovenije. Izseljenstvo je bilo tisti dejavnik, ki je vzpodbudilo in kazalo smernice nastajanja slovenske države in sprejemljive rešitve za suvereno in samostojno državo. Čeprav je bil vpliv izseljencev na Slovenijo zaradi cenzure tiska in omejevanja osebnih stikov s strani povojne oblasti omejen, pa govorimo o razvejani literarni, znanstveni in publicistični dejavnosti, ki so jo razvili emigranti v tujini in preko katere je v matično domovino le uspel priti

idejni, politični in duhovni vpliv o zavedanju in potrebi po lastni državi.

Znanstveni posvet z naslovom ***Misel o samostojni in neodvisni Sloveniji med slovensko emigracijo***, nam skozi prizmo narodno političnih programov v zamejstvu in po svetu odstira smernice razvoja slovenske državnosti, ki so se po koncu druge svetovne vojne pojavile med izseljenci. Prikazuje vzporednice in razhajanja nastajajočih programov in medsebojne vplive ter odmeve v matični domovini. Ob dejavnih posameznikih in številnih slovenskih skupnostih, ki so pomembno vplivale na razvoj slovenske samostojnosti, se bomo seznanili z delovanjem povojne politične emigracije, v luči razvijanja ideje o samostojni, neodvisni in suvereni državi Sloveniji. Organizator znanstvenega posveta je Študijski center za narodno spravo, v sodelovanju s Slovensko matico.

Izvedbo posveta je podprl Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, Erjavčeva cesta 15, 1000 Ljubljana, Slovenija, za kar se mu iskreno zahvaljujemo.

Marta Keršič, Študijski center za narodno spravo

POVZETKI REFERATOV

Simon Malmenvall¹, Misel o samostojni Sloveniji in arhiv Studia slovenica

V prispevku je pregledno prikazan začetek in razvoj avantgardne misli o samostojni slovenski državi, ki so jo po drugi svetovni vojni gojili nekateri slovenski politični izseljenci. V tej zvezi je izpostavljen vpliv predvojnega profesorja teologije Lamberta Ehrlicha (1878–1942) in pomen treh družbenopolitičnih delavcev: duhovnika Franca Dolinarja (1915–1983), delujočega v Rimu, etnologa Franca Jeze (1916–1984), delujočega v Trstu, in ekonomista Cirila Žebota (1914–1989), delujočega v Združenih državah Amerike. Med programskimi besedili v prid samostojni Sloveniji sta kot ključni prepoznani Dolinarjeva Slovenska državna misel iz leta 1948 in Žebotova Neminljiva Slovenija iz leta 1988. V kontekstu proučevanja virov o prizadevanjih za samostojno slovensko državo se kaže edinstvenost arhivske zbirke Studia slovenica v sklopu Katoliškega inštituta, katere izbrani del je v procesu digitalizacije. Med tovrstnim gradivom so posebej dragoceni zapisi Akcijskega odbora za zedinjeno in suvereno slovensko državo, ki so

¹ Doc. dr. Simon Malmenvall, predavatelj in raziskovalec na Teološki fakulteti, raziskovalec na Fakulteti za pravo in poslovne vede ter vodja bibliotekarskega in arhivskega dela na Katoliškem inštitutu.

nastali v Rimu med letoma 1946 in 1947, vreden pozornosti pa je še vsaj neobjavljen Žebotov politični program Narod sredi Evrope iz leta 1943, ki govori o povojni samostojni Sloveniji znotraj srednjeevropske zveze slovanskih držav.

Ključne besede: samostojna Slovenija, slovenska državnost, Ciril Žebot, Franc Dolinar, arhiv Studia slovenica

Tamara Griesser Pečar², Prizadevanje Cirila Žebota za zedinjeno in suvereno slovensko državo

Lambert Ehrlich se je vse od pariške mirovne konference intenzivno posvetil slovenskemu narodnemu programu, jeseni 1941 pa je pripravil dokument z naslovom »Slovenski problem«, ki je bil poslan slovenskim zastopnikom v Londonu in Ameriki. Objavil ga je Ciril Žebot v internem ciklostiranem glasilu stražarjev Naša vez leta 1950 v Torontu in potem v Neminljivi Sloveniji. Žebot je intenzivno sodeloval s prof. Ehrlichom in mu pomagal sestavljati poročila o razmerah v zasedeni Sloveniji in načrte za zedinjenje in gospodarsko obnovo Slovenije po vojni. Med okupacijo je v ilegali napisal knjigo Narod sredi Evrope (obj. 1942),

² Doc. dr. Tamara Griesser Pečar, prosta zgodovinarica, predavateljica na Filozofski fakulteti v Mariboru.

bil pa je tudi urednik podtalnega glasila Slovenija in Evropa leta 1941-1942, v katerem so objavljali tudi prispevke o slovenskem narodnem vprašanju. V Rimu je bil tudi do odhoda v ZDA tajnik Intermaria, ki so ga Poljaki ustanovili leta 1944, ustanovil pa je tam »Akcijski odbor za zedinjeno in suvereno slovensko državo«, ki je imel za cilj zedinjenje vseh Slovencev iz celotnega slovenskega narodnega ozemlja, ki so ga na mirovni konferenci 1919 razdelili med Jugoslavijo, Italijo, Avstrijo in Madžarsko ter ustanovitev suverene slovenske države na osnovi narodnega, gospodarskega, prometnega in reparacijskega načela, vključno z narodnomešanimi obrobniimi predeli in mesti, ki skupaj tvorijo gospodarsko-prometno zaledje tržaške luke. V Kanadi in ZDA je organiziral »Gibanje za samostojno slovensko državo«, bil je publicistično zelo aktiven in je budno spremljal dogajanje v Jugoslaviji ter podpiral različne restriktivne ukrepe ZDA zoper SFRJ. Avgusta 1968 je prvič po vojni prišel v Slovenijo s pomočjo Staneta Kavčiča, ker je bil na seznamu Udbe »najekstremnejših emigrantov«. Pripravljala je namreč primerjavo razvoja Jugoslavije in držav srednjevzhodne Evrope. Predčasno mu je oblast odpovedala gostoljubje. Žebot se je tudi zavzemal za kredit pri Mednarodni banki, ki je bil namenjen avtocesti, ki naj bi povezovala Slovenijo z zahodnim svetom.

Jugoslovanska vlada je kljub odobritvi ta denar preusmerila in prišlo je do »cestne afere«.

Žebotu se je očitalo, da je svoja stališča spreminjal in opustil cilje Stražarjev, dejansko pa se je do konca zavzemal za samostojno slovensko državo. Pomagal je ustanoviti časnik Slovenska država, zapustil je precej obsežno publicistično delo, izdal je dve knjigi z naslovom Slovenija včeraj, danes in jutri (1967 in 1969) in izredno pomembno monografijo Neminljiva Slovenija (1988), ki se posveča obdobju slovenske zgodovine od leta 1918 naprej.

Ključne besede: Lambert Ehrlich, zedinjena Slovenija, Akcijski odbor za zedinjeno in suvereno slovensko državo, slovenska cestna afer

Andrej Fink³, Nekaj podatkov o idejnih prizadevanjih za slovensko državnost v politični emigraciji

Misel o samostojni in neodvisni Slovenski državi je zorela zunaj Slovenije več desetletij. Takoj po umiku iz Slovenije na avstrijsko Koroško, maja 1945, so slovenski emigranti začeli razmišljati o samostojni Sloveniji, a tedaj še na poseben in intenzivnejši način. Ločenost od domovine je še povečala in poglobila razmišljanja, saj so tedaj iz tujine na Slovenijo gledali iz širše perspektive.

³ Dr. Andrej Fink, zaslužni profesor, doktor prava in politolog, Fakulteta za pravo in poslovne vede, Katoliški inštitut, Ljubljana.

Mnogi so že v dobi med obema vojnama gojili to zamisel.

Tisti, ki so bili učenci dr. Lamberta Ehrlicha, ti. "stražarji", so takoj v začetku zdomstva sledeč njegovemu narodnopolitičnemu vodstvu predvsem v Ameriki, severni in južni, nadaljevali njegovo delo in širili njegovo misel, predvsem s publikacijami.

Niso pa v političnem zdomstvu samo Ehrlichovi "stražarji" bili glasniki za slovensko državo. Že meseca novembra 1945, torej komaj pol leta po umiku na avstrijsko Koroško, je zgodovinar in duhovnik France Dolinar v slovenskem begunskem taborišču Servigliano (Italija), imel predavanje z naslovom "Dvanajststoletna rast slovenskega naroda v zapadni kulturi", potem razširjeno v knjižico z naslovom "Slovenska državna misel", ki je izšla kot ciklostil v drugem slovenskem begunskem taborišču Spittal ob Dravi leta 1948. Dolinar ni bil stražar, saj je bil član Tomčeve Katoliške akcije.

Ruda Jurčec je v zborniku Vrednote, ki je izšel v Buenos Airesu leta 1954, napisal prispevek z naslovom "Oblikovanje slovenske državne misli". Po krizi v Slovenski Kulturni Akciji leta 1968, je skupina kulturnikov pod njegovim vodstvom ustanovila samostojno glasilo "Sij slovenske svobode", ki pa je iz pretežno kulturne vsebine prešlo in prevzelo bolj

kulturno-politično naravo in odločno temeljilo na slovenski državni misli.

Za spoznavanje bogatega in razvejanega slovenskega emigrantskega življenja naj bo pa povedano v zvezi s slovensko državno mislijo, da v zdomstvu niso vsi zastopali ideje slovenske državnosti. Lahko bi celo rekel, da je bilo prej nasprotno. Uradna linija vodstva SLS, ki je šla v diásporo, je ohranjala tradicionalno nekdanjo Koroščevo zamisel o Sloveniji kot članici demokratične in federalne Jugoslavije. Ob tem so se v sami diáspori dolgo časa lomila kopja in lahko rečem da je bila v tem boju in na ta račun preživeta marsikatera grenka ura. Večini od teh "bojnikov" na eni in na drugi strani ni bilo dano, da bi doživeli osamosvojitve Republike Slovenije leta 1991.

Ključne besede: politična emigracija, slovenska državna misel, publikacije

Ivo Jevnikar⁴, Misel o slovenski državi med političnimi begunci v Trstu

Misel o samostojni in neodvisni Sloveniji dolgo ni našla plodnih tal na Tržaškem in sploh v sedanjem zahodnem zamejstvu. Za to so bile krive zlasti slabe izkušnje z imperialističnim in raznarodovalnim početjem Italije, ki so se začele leta 1866, ko so v njen okvir prišli Slovenci

⁴ Ivo Jevnikar, publicist iz Trsta, upokojeni časnikar.

iz Benečije in Rezije, nadaljevale po prvi svetovni vojni, ko je Kraljevina Italija pridobila Kanalsko dolino, Goriško in Tržaško ter še lep del slovenske zemlje tja do rapalske meje, zlasti pa v obdobju nasilnega raznarodovanja v času fašizma in grozljive druge svetovne vojne. Strah pa je vladal tudi v odnosu do germanskih sosedov. Prvi povojni čas je bil nato čas ostre borbe za pravičnejše meje, pri čemer je slovenska skupnost računala na pomoč “močne” Jugoslavije.

Ideal o samostojni in neodvisni Sloveniji je v času “železne zavese” živel pri redkih posameznikih kot “pobožna”, težko uresničljiva želja. Med njimi so bili predvsem nekateri politični emigranti, ki so večinoma izhajali za Akademskega društva Straža, markanten zagovornik samostojne države je bil tudi Mirko Javornik, ki sicer ni bil stražar. Večina se je v Gorici in Trstu ustavila le kratko obdobje in nato nadaljevala pot v Severno in Južno Ameriko. Peščica iz šolskih in častnikarskih vrst, ki se je ustalila v zamejstvu, pa je s svojim žarom in delavnostjo “okužila” določeno število mladih izobražencev, kar se je kasneje obrestovalo.

Primer zase je bil krščanski socialist Franc Jeza, ki se je iz Slovenije umaknil jeseni 1948 in se ustalil v Trstu, kjer se je z leti razvil v najbolj prepoznavnega glasnika neodvisne Slovenije.

Obe komunistični struji, Vidalijevi “kominformisti” in Babičevi “titovci” so bili seveda ostri nasprotniki

“samoslovenstva”, a na podobnih stališčih so bili prva leta tudi predstavniki obeh osrednjih struj nekomunističnega tabora, liberalci s tednikom Demokracija in krščanski socialci s tednikom Katoliški glas. To se je zelo jasno pokazalo, ko je leta 1951 v Trstu in Celovcu izšel “zbornik umetnosti in razprav” Tabor 1951. V nekaterih člankih so bile “samoslovenske” misli zelo zaznavne. To pa sta oba tednika ostro obsodila.

Ključne besede: Trst, politična emigracija, zbornik Tabor 1951, stražarji, Franc Jeza

Ana Šela⁵ in David Hazemali⁶, Spremljanje idej o slovenski samostojnosti med slovensko emigracijo v Zvezni republiki Nemčiji v sedemdesetih letih s strani Službe državne varnosti

Avtorja v prispevku predstavita delovanje slovenske emigracije v Zvezni republiki Nemčiji, zlasti v sedemdesetih letih, ko je bivanje in zaposlovanje v zahodnih evropskih državah predstavljalo vse večji interes širše družbenopolitične skupnosti za Slovence. V tem času se je med ekonomsko migracijo v ZRN začela

⁵ Ana Šela, mag. prof. zgodovine in mag. prof. slov. jezika in književnosti, mlada raziskovalka na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Mariboru.

⁶ David Hazemali, mag. prof. zgodovine in mag. prof. angleškega jezika, mladi raziskovalec na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Mariboru.

oblikovati slovenska skupnost, v okviru katere je uspevala tudi slovenska kultura: ustanavljati so se začela kulturna in športna društva, ki so hkrati skrbela za ohranjanje slovenske tradicije in slovenskega jezika. Jedro organizacij, zlasti emigrantskih kulturnih društev, pa je nemalokrat predstavljala emigrantska duhovščina, ki je imela pomembno vlogo pri izdajanju takrat najbolj razširjenega medija – časopisja. Slovenski emigrantski tisk je namreč predstavljal močno povezavo emigrantskih in zdomskih Slovencev ter njihovih potomcev z matično domovino, saj so avtorji v prispevkih poudarjali negovanje slovenskega jezika, nemalokrat pa tudi pisali in kritizirali razmere v tedanjem političnem sistemu SFRJ. Med najbolj braniimi je bil prav krščanski tisk, ki so ga urejali emigrantski duhovniki. S kritičnimi prispevki o položaju Slovencev in Slovenije znotraj Jugoslavije ter z izražanjem vrednot, ki so bile precej drugačne od teh, ki jih je zastopal obstoječi režim v SFRJ, so pritegnili pozornost slovenske politične policije Službe državne varnosti. Slednja je letno izdajala poročila in analize spremljanj delavcev na začasnem delu in bivanju v tujini, zlasti pa delovanje politične emigracije in emigrantske duhovščine, ki se je najpogosteje manifestiralo prav v tisku. Pri tem so se v informativnih analizah prispevkov osredotočali predvsem na teme odnosa emigracije do SFRJ oz. časopise, ki so veljali za nenaklonjene

tedanjemu političnemu sistemu SFRJ, s čimer so si pridobili naslov "sovražnega" emigrantskega tiska. Skozi oči poročil, varnostnih ocen ter analiz SDV avtorja predstavita spremljanje slovenske politične emigracije in emigrantskih duhovnikov, ki so zlasti skozi objave v emigrantskem časopisju razglabljali in razpravljali o politični in kulturni situaciji v matični državi ter opozarjali na težave tedanjega sistema, nemalokrat pa ponudili tudi rešitve zanje. Na koncu s študijo primera predstavita delovanje slovenskega političnega emigranta Branka Pistivška in njegovo glasilo Slovenski glas, ki ga je Služba državne varnosti zaradi izražanja "sovražnih" idej o samostojni slovenski državi in kritiziranju tedanjega političnega sistema v SFRJ budno spremljala skozi 70. in 80. leta prejšnjega stoletja.

Ključne besede: slovenska emigracija, emigrantska duhovščina, Služba državne varnosti, Zvezna republika Nemčija

Helena Janežič⁷, Nukov D fond in osamosvojitvena misel

Nukov D-fond med leti 1945 in 1991 prepovedane literature obsega nekaj več kot 800 naslovov

⁷ Mag. Helena Janežič, univ. dipl. prof. zgodovine, skrbnica Zbirke knjižničnega gradiva Slovencev v zamejstvu in po svetu, NUK.

monografij in periodičnih tiskov. Številka je v precejšnjem neskladju z dejstvom, da cenzura in s tem tudi »bunkerji«, kamor naj bi umikali prepovedano literaturo, vsaj uradno niso obstajali. V Socialistični federativni republiki Jugoslaviji je namreč prepoved veljala za 11 naslovov knjig, v SR Sloveniji pa je bilo prepovedano vnašati in razširjati štiri knjižne naslove, katerih prepovedi so bile objavljene v Uradnem listu. Merilo za to, da se je gradivo znašlo v prepovedanem fondu, je bila v večini primerov »napačna« politična opredelitev avtorja oziroma njegovo nestrinjanje z novimi oblastniki. Fond so polnili vestni uslužbenci knjižnic, ki so kljub nejasnim navodilom vedeli, kaj ne sme med bralce. Imen prepovedanih piscev se v Sloveniji do padca komunizma ni omenjalo, njihova dela je izdajala slovenska emigracija v tujini, v domovini pa so bila (če sploh!) (ne)dostopna v tako imenovanih »bunkerjih« nekaterih knjižnic.

Med množico del, ki so se v dobrih 45 letih znašla na policah Nukovega D fonda, so tam zagotovo najbolj pričakovana prav tista, ki prinašajo misel na slovensko samostojnost. Ta je bila v nekdanji Jugoslaviji ena najbolj preganjanih in tudi zato prav malo vemo o silni želji in prizadevanjih, ki so jih v idejo samostojne Slovenije vlagali naši rojaki, živeči izven uradnih meja takratne države. Ideja o samostojni Sloveniji se je previdno pojavljala že v 20. in 30. letih prejšnjega stoletja, prvič pa

je bila jasno zapisana leta 1941, ko je dr. Lambert Ehrlich predstavil svoj program Višarske Slovenije. Z zmago komunizma leta 1945 in odhodom številnih Slovencev v tujino, je z njimi na tuje odšla tudi misel na samostojno Slovenijo. Prelili so jih na papir, med knjižne platnice in jo zapisali v glasila in časopise. Del teh zapisov je našel pot tudi v NUK in s pomočjo dragocenih dokumentov in knjižničnega gradiva lahko sestavimo zgodbo slovenske osamosvojitvene misli, ki je med rojaki v zamejstvu in izseljenstvu rasla že mnogo pred koncem 80. let prejšnjega stoletja, ko je dobila krila in zagon tudi v matični domovini.

V prispevku želim predstaviti bogat nabor slovenske osamosvojitvene misli, ki je živela med slovenskimi povojnimi izseljenci in je dokumentirana v številnih glasilih in knjigah. Prve publikacije so nastale že v begunskih taboriščih kmalu po koncu vojne in nato izhajale povsod tam, kamor so se razselili slovenski povojni begunci.

Ključne besede: slovenska osamosvojitvena misel, D fond, NUK

Neža Strajnar⁸, Odzivi emigrantskega časopisja med leti 1990–1992 na uresničevanje samostojne in neodvisne Slovenije

»Ideja slovenske državnosti ni ideal, ki se ne da uresničiti, ni iluzija, ni utopija; je iz roda v rod prenesena življenjska stvarnost. /.../ Slovenska državna misel je na pohodu. Nihče več je ustaviti ne more.« (Slovenska država, maj 1990)

Prelomne spremembe v zgodovini narodov se ne dogajajo brez jasnih političnih vizij. V vrstah slovenske povojne politične emigracije je dolgo tlela zamisel o samostojni slovenski državi, ki je bila tudi vedno pogosteje in jasneje izražena. Zato ne preseneča, da je emigracija projekt osamosvojitve in demokratizacije podprla z vsemi močmi, ko se je v Sloveniji pojavila realna politična sila – Demos. To prikaže tudi pregled emigrantskega časopisja Svobodna Slovenija (Argentina), Slovenska država (Kanada), Ameriška domovina (ZDA), Misli (Avstralija) iz obdobja od začetka leta 1990 do mednarodnega priznanja Slovenije leta 1992. Slovenija je imela na poti osamosvajanja in demokratizacije trdne zaveznike v rojakih po svetu. Meje med emigracijo in Slovenijo so se v tistem obdobju že zrahljale, možen je bil pretok idej, pobud in ljudi.

⁸ Neža Strajnar, zgodovinarica, strokovna sodelavka v humanistiki, Študijski center za narodno spravo.

Emigrantsko časopisje je bilo vseskozi zelo na tekočem o dogajanju v Sloveniji. Prinašalo je novice o prvih večstrankarskih volitvah po drugi svetovni vojni, o deklaraciji o suverenosti iz julija 1990, o ustavnih amandmajih, o prvem postroju slovenske vojske, v zvezi s plebiscitom o slovenski samostojnosti in neodvisnosti, o pripravah na dejansko osamosvojitvev, o razglasitvi samostojne države, poudarjali so tudi veliko vlogo slovenske Teritorialne obrambe in policije v osamosvojitveni vojni za Slovenijo. Objavljali so pisma, deklaracije in proteste znotraj svojih držav za čimprejšnje priznanje slovenske države ter zbirali finančna sredstva najprej za financiranje demokratičnih strank ter nato predvsem za povračilo škode, ki jo je prinesla osamosvojitvena vojna. Kasneje so navdušeno poročali o mednarodnem priznanju Slovenije. Skupaj s Slovenijo so ob pomembnih prelomnicah praznovali, kar se lepo vidi iz naslovnih časopisov. Vrh navdušenja nad slovensko osamosvojitvijo je zaznati predvsem v času plebiscita, med poletjem 1991 in januarjem 1992. Novice o vseh pomembnejših dogodkih na poti osamosvajanja Slovenije so komentirali, analizirali in svojim bralcem razlagali. Opozarjali so na težave in pasti prehoda iz totalitarnega sistema v demokracijo. Na Slovenijo so gledali z očmi: »ni več kar je bila prej, in še ni, kar naj bi bila«.

Ključne besede: 1990–1992, emigracija, časopisje, osamosvojitve Slovenije, demokratizacija, Svobodna Slovenija, Slovenska država, Ameriška domovina, Misli

Organizacijski odbor za pripravo znanstvenega
posveta:

dr. Tomaž Ivešič, Marta Keršič, dr. Damjan Hančič,
Mirjam Dujo Jurjevčič.

Študijski center za narodno spravo,

Tivolska 42, 1000 Ljubljana

T +386 1 22306 700 info@scnr.si www.scnr.si